

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/buefd>

Araştırma Makalesi /
Research Article

YIL: 2024
CİLT: 9
SAYI: 1

MAKALE BİLGİSİ

Gönderildiği Tarih: 05.05.2024

Kabul Tarihi: 10.06.2024

Yayımlanma Tarihi: 28.06.2024

ARTICLE INFO

Submitted date: 05.05.2024

Accepted date: 10.06.2024

Published date: 28.06.2024

e-ISSN 2547-9865

Eugene Albert Nida'nın Eşdeğerlik Prensipleri Bağlamında Emily Dickinson'ın "Hope is the Thing with Feathers" Adlı Şiirinin Türkçe Çevirilerinin İncelenmesi

Analysis of Turkish Translations of Emily Dickinson's Poem "Hope is the Thing with Feathers" in the Context of Eugene Albert Nida's Principles of Correspondence

Öğr. Gör. Selvin Kayahan
Milli Savunma Üniversitesi,
selvinkayahan@gmail.com,
0000-0002-2557-7573

Öz

Bu çalışmanın amacı Amerikalı şair Emily Elizabeth Dickinson'ın "Hope is the Thing with Feathers" adlı İngilizce dilindeki şiirinin Türkçe çevirilerini Eugene Albert Nida'nın eşdeğerlik prensipleri üzerinden incelemektir. Bu çalışmada Selahattin Özpabalıyıklar'ın 2006 yılında yayınlanan çevirisine ve bu çalışma kapsamında bu makalenin yazarı tarafından bu çalışmanın veri toplama aracı olarak yapılan daha önce hiç yayınlanmamış iki yeni çeviri de incelenecek ve Eugene Albert Nida'nın "biçimsel eşdeğerlik" ve "devingen eşdeğerlik" prensipleri üzerinden değerlendirilecektir. Eugene Albert Nida, çeviride eşdeğerlik prensiplerine odaklanan önemli bir dilbilimci olarak bilinir. Bu çalışma, Nida'nın prensiplerini kullanarak yapılan çevirilerin incelenmesini amaçlamaktadır. Şiirin biçimsel ve anlamsal özellikleri, çeviride zorlukların artmasına neden olmaktadır; çünkü şiir, dilin ses estetiği ve ritmik özelliklerini kullanarak anlam oluşturur. Bu bağlamda, Dickinson'ın şiirindeki ballad biçiminin ve içeriğin çevirmenler tarafından hedef dile ve kültüre nasıl aktarıldığını tespit edebilmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, çevirinin zorluğunu ve şiirin özgünlüğünü göz önünde bulundurarak, çevirinin Nida'nın eşdeğerlik kavramlarına ne kadar uygun olduğunu değerlendirecek ve çeviriler arasındaki farkları ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmanın bulguları kaynak eserin çevirilerinin Eugene Albert Nida'nın devingen eşdeğerlik prensipleriyle uyum içinde olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Eugene Albert Nida; şiir çevirisi; biçimsel ve devingen eşdeğerlik; Emily Dickinson.

Abstract

The aim of this study is to analyze the Turkish translations of American poet Emily Elizabeth Dickinson's English poem "Hope is the Thing with Feathers", based on Eugene Albert Nida's principles of correspondence. This study will analyze Selahattin Özpabalıyıklar's translation published in 2006, and within the scope of this study, two new translations that have never been published before, made by the author of this article as a data collection tool for this study, will be analyzed according to the Eugene Albert Nida's "formal equivalence" and "dynamic equivalence" principles. Eugene Albert Nida is known as an important linguist who focused on the principles of equivalence in translation. This study aims to analyze the translations made using Nida's principles. The formal and semantic features of poetry cause difficulties in translation; because poetry creates meaning by using the sound aesthetics and rhythmic features of the language. In this context, it aims to determine how the ballad form and content of Dickinson's poem are transferred to the target language and culture by translators. Taking into account the difficulty of translation and the originality of the poem, the study will evaluate how compatible the translation is with Nida's principles of equivalence and tried to reveal the differences between the translations. The findings of the research show that the translations of the source work are in compliance with Eugene Albert Nida's principle of dynamic equivalence.

Keywords: Eugene Albert Nida; poetry translation; dynamic and formal equivalence; Emily Dickinson, principles of correspondence.

i Bu makalenin araştırma ve yayın süreci "Araştırma ve Yayın Etiğine" uygun şekilde yürütülmüştür.

1. Giriş

Şiir, dili sıradan anlamlarının ötesinde kullanarak, ses estetiği, ritim ve sembolizm gibi estetik özelliklerle yeni anlamlar oluşturmayı amaçlayan bir edebiyat türüdür. Bu türde, kelimelerin sesleri ve düzeni önemlidir ve genellikle metaforlar, imgeler ve sembollerle doludur. Ölçü, kafiye ve ses tekrarları gibi dilin yapısal özellikleri şiirin ritmik yapısını oluşturur ve okuyucuya duygusal veya estetik bir deneyim sunar. Bu yolla, şiir, sözcüklerin basit anlamlarının ötesine geçerek derin ve etkileyici duygusal katmanlar yaratır. Biçim ve edebi araçlar söz konusu olduğunda çeviri düzyazıda olduğundan daha zor bir eyleme dönüşmekte, hedef dilde aynı etki sağlanması güçleşmekte ve yapılan çeviriler daha fazla eleştiri oklarına maruz kalmaktadır.

Dilbilimsel yaklaşımların çeviri söz konusu olduğunda en önem verdikleri prensip eşdeğerlik olmuştur. Roman Jakobson çeviride eşdeğerliğin mümkün olmadığını, ancak, farklı dillerin çeviriyi olanaksız kılmayacağını, anlamın farklı yöntemlerle aktarılabilceğini belirtir. Şiir çevirisi ise istisnadır. Jakobson'a göre, "Sözcük oyunu, ya da, bana daha keskin görünen ve daha çok uzmanlara özgü bir terim kullanacak olursak, ses benzeşmesi şiir sanatına egemendir; bu egemenlik mutlak ya da sınırlı olsun, şiir, tanımı gereği çevrilemezdir. Sadece yaratıcı değiştirme olanaklıdır" (Jakobson, 2012, s. 66).

Çeviribilimde dilbilimsel yaklaşım, 1970'lerin sonlarından itibaren, yaygın olarak kullanılan kelime kelime çeviri metodunu değiştirerek yeni bir gelişme olarak kabul edildi. Nida, bir Kutsal Kitap çevirmeni olarak, çevirinin orijinal alıcılar ile hedef alıcılar arasındaki ilişkinin benzer olması gerektiğini savundu (Nida, 1991, s.26). Ancak, Nida sadece yerel dil kullanım alışkanlıklarına odaklandığı ve diğer sosyal ve kültürel unsurları dikkate almadığı yönünde eleştirilere maruz kaldı. Ardından, Hans J. Vermeer skopos teorisini geliştirdi ve çeviriyi bir tür niyetli ve amaçlı insan davranışı olarak tanımladı (Vermeer, 1996, s.9-10). Christiane Nord ise skopos teorisine sadakati ekledi ve çevirmenlerin yazar ve hedef alıcıya karşı sahip oldukları sorumluluklarını vurguladı (Nord, 2018, s.115). Bu teoriler ışığında çeviribilimde sosyal unsurlar dikkate alınmaya başlandı. Itamar Even-Zohar'ın çoğul dizge kuramı sanat, siyaset, kültür, edebiyat ve dil gibi birçok alanın birbirinin etkileyerek değiştirebildiği dinamik bir sistemi tanımlamıştı. Eşdeğerlik kavramının bu çoğuldizgesel konumları hesaba katarak ele alınabileceğini öne sürmüştü (Even-Zohar, 2004, ss.197). 1992'de, Susan Bassnett ve Andre Lefevere tarafından yazılan "Çeviri, Tarih ve Kültür" kitabı, kültürel dönüş fikrini resmi olarak ortaya koydu ve çeviri çalışmalarında kültürel yaklaşımı teşvik etti. Nida'ya göre çevirmen, sadece kelime kelime çevirmemeli, aksine hedef dilin okuyucularının dil alışkanlıklarını ve kültürel bağlamını göz önünde bulundurmalıdır. Hedef dilin okuyucularının anlayabileceği ve kabul edebileceği doğal bir dil kullanmaya çalışmalıdır (Gao, 2023, s. 204.) Eugene A. Nida'nın çeviriyi kültürün bir parçası olarak konumlandığı "devingen eşdeğerlik" kavramı saf dilbilgisel düzey olarak düşünülmemelidir. Gürçağlar'ın (2019) da belirttiği gibi "çeviriye dilbilimsel yaklaşımlarla

kültürel yaklaşımlar arasında önemli bir geçiş noktası olarak görülebilecek Eugene Nida'nın 'devingen eşdeğerlik' üzerinde durmadan işlevci ya da betimleyici çeviri araştırmalarını kapsamlı biçimde anlamak olası değildir" (s. 117).

2. Çalışmanın önemi

Bu çalışmada Eugene Nida'nın prensiplerine güncel ve geçerli olması gereken bir teori olarak yaklaşılmamıştır. Çeviribilim tarihinde mevcut konumunu koruyor olması nedeniyle uygulamaya alınarak bu prensipler üzerinden şiir çevirileri ve incelemesi yapılmıştır. Edebi türler arasındaki şiir çevirisi kendine özgü dili, dil kullanımı ve kuralları olması nedeniyle diğer türlerden farklıdır. İçeriğin önemli olduğu kadar şiirde ahenk, kafiye, ölçü, ritm söz konusudur. Nida'nın prensipleri açısından ele alınan şiir ve çevirileri incelenecektir. Çevirmenler ve çeviri eğitimi alan geleceğin çeviribilimcileri için özellikle şiir çevirisinde eşdeğerlik konusunda bir kaynak olması bakımından yararlı olacağı umulmaktadır.

3. Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemi uygulanacaktır. Çeviri eserler üzerinden bir inceleme yapılarak yorumlayıcı yaklaşım izlenecektir. Araştırmacı izleyen, katılımcı, yorumlayıcı olarak rol alacaktır ve kendisi de çeviri yaparak veri toplama aracı olarak kullanılacaktır. Bu çalışmada Amerikalı şair Emily Elizabeth Dickinson'ın "Hope is the Thing with Feathers" şiirinin özgün İngilizce dilinden Türkçe diline yapılan çevirisi incelenerek devingen ve biçimsel eşdeğerlik kavramlarına uygun şekilde yeni çevirileri yapılacaktır.

Emily Dickinson'ın "Hope is the Thing with Feathers" şiiri balad türündedir. Balad en basit tanımı ile "müziğin şiire uyarlanmış halidir" (Childs ve Fowler, 2006, s.15). Baladlar şairler arasında farklılıklar göstermekle beraber genellikle ABCB uyak düzenindedir. Dickinson'ın şiiri dizelerindeki toplam hece sayısına dikkat edilerek yazılmış, hem vezin hem uyak düzeni açısından balad türünün başlıca özellikleri korunmuştur. Dickinson'ın ilk mısrasından ismini alan "Hope is the Thing with Feathers" şiiri 1999 yılında Harvard University Press tarafından yayınlanan *The Poems of Emily Dickinson: Reading Edition* kitabından alınmıştır. Bu şiirin Selahattin Özpalabıyıklar'a ait olan Türkçe çevirisi İş Bankası Yayınları tarafından 2006 yılında yayınlanan *Emily Dickinson Seçme Şiirler* adlı kitabından alınmıştır. Diğer iki çeviri, Selvin Kayahan tarafından bu çalışma özelinde Eugene Albert Nida'nın "biçimsel eşdeğerlik" ve "devingen eşdeğerlik" prensiplerine uygun olacak şekilde çevrilmiştir. Bu çeviriler daha önce hiçbir yerde yayınlanmamıştır. Bu çalışmada Türkçe'ye yapılan çeviriler Eugene Albert Nida'nın Eşdeğerlik Prensipleri açısından değerlendirilirken uyak düzeni, ses efekti, hece sayısı, noktalama işaretleri ve edebi söz sanatları incelenecektir.

4. Literatür

4.1. Eugene Albert Nida ve Eşdeğerlik Prensipleri

Eugene A. Nida, çeviri sürecinde kaynak ve hedef kültürlerin anlaşılmasının önemini vurguladı. Daha detaylı bir yaklaşım benimseyerek, dilin yanı sıra kültürel ve sosyal bağlamların da göz önünde bulundurulmasını destekledi. Bu yaklaşım, çevirmenlerin dillerin kültürel bağlamlarına derinlemesine entegre olduğunu ve etkili çevirinin sadece dil bilgisinden ibaret olmadığını anlamalarına yardımcı oldu. Orijinal metnin iletişimsel amacını ve kültürel inceliklerini kavramanın, etkili çeviri için kritik öneme sahip olduğuna inanıyordu (Wang, 2023, s. 106).

Eugene A. Nida, eşdeğerlik kavramına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Nida'ya göre önce anlam, ardından da biçim açısından kaynak iletiye en yakın sözcük tercih edilmelidir. Nida'nın teorisinin büyük ölçüde Noam Chomsky'nin üretici dilbilgisi kuramına dayandığı görüşü hakimdir (Felber, 2012, s. 254-255). İnsanın doğuştan gelen ve diğer bilişsel yetilerden bağımsız olan bir yetisi olan dil yetisi, Chomsky'ye göre, sınırsız sayıda cümlenin biçimini ve anlamını sınırlı sayıda sözcükle olanaklı kılan kuralların oluşturduğu bir sistemdir. Bu sistem, her cümlenin anlamsal temelini oluşturan bir derin yapı ile sözdizimsel ve sesçil biçimini oluşturan somut bir yüzey yapısından oluşur. Dönüşüm kuralları, derin yapıdan yüzey yapıya nasıl dönüştürüldüğünü düzenler. Ancak derin yapılar her zaman tam olarak yüzey yapıya çıkmaz (Müldür, 2016, s.59). Nida için çevirmen öncelikle hem hedef dilin hem de erek dilin yapılarını çok iyi kavramış olmalı, söz konusu dilin cümleleri nasıl ürettiğini, bu yapıların birbirleriyle nasıl bağlantı kurduklarını bilmelidir (Nida, 2004, s.67). Nida, tüm dillerin yaklaşık altı ila bir düzine temel çekirdek yapıya sahip olduğunu ve daha ayrıntılı yapılardan ziyade çekirdek düzeyinde anlaştıklarını iddia etmektedir. Nida'nın ifadesi aslında tüm insan dillerinin ortak bir kategori, mekanizma ve kısıtlama sistemine sahip olduğuna inanan Chomsky'nin Evrensel Dilbilgisi kuramının etkisi altındadır. "Nida'ya göre tüm diller derin yapılarında aktarılabilir çünkü çekirdekleri paylaşırlar" (Wu ve Xu, 2011, s.397).

Şiirde biçimsel unsurlar normalde düzyazıda olduğundan çok daha büyük bir önem taşır. Bu, şiir çevirisinde içerikten ödün verildiği anlamına gelmese de içerik belli biçimsel özellikler için azaltılabilir. Çok nadiren şiir çevirilerinde hem biçim hem de içerik aktarılabilir ve genellikle içerik uğruna biçim kurban edilir. Diğer yandan, düzyazı gibi çevrilmiş lirik bir şiir, orijinalinin yeterli bir eşdeğeri değildir. Nida çevirinin uygun tanımlarından birinin Jackson Mathews'ın tanımı olduğunu söyler (Nida, 1964a, s. 157). Jackson Mathews'e göre "Şiir çevirmek demek, bütünüyle yeni bir şiir yazmak demektir." Çeviri, şiirin özüne sadık kalarak kaynak şiirin biçimini korumalıdır. Böylece kendisi yeni bir hayat bulacaktır; bu da çevirmenin sesidir (Mathews, 1964, s.67).

Nida eşdeğerlik prensibinde farklı çeviri türlerinin önemini vurgular. Çeviride farklılıklar genellikle üç temel faktör ile belirlenir: (1) Mesajın doğası, (2) Yazarın amacı ve çevirmenin amacı, (3) Okuyucu/dinleyici türü. Ona göre bir mesajın içeriği asla tamamen biçiminden ayrı tutulamaz; ancak bazı mesajlarda içerik ön planda iken diğerlerinde biçime daha fazla öncelik verilmelidir (Nida, 1964b, s.127). Nida'ya göre, çevirmen çeviri sürecinin tamamında çeşitli faktörleri de dikkate almalıdır. Bunlar, hedef dilin dil yapısı, hedef okuyucuların kültür seviyesi ve o dönemin tarihsel arka planı gibi unsurları içerir (Qin Qin ve Mingze, 2022, s.838). Nida iki farklı eşdeğerlikten bahseder: "Biçimsel eşdeğerlik" ve "Devingen eşdeğerlik". Biçimsel eşdeğerlik temelde kaynak metinde doğrudan içerik, dilbilimsel yapı ile ilgilidir. Kaynak metindeki yapı ve içerik doğrudan, mümkün olduğu en yakın şekilde aktarılmıştır. Devingen eşdeğerlikte kaynak okur ile kaynak metin arasında kurulan etkinin aynısı erek okur ile erek metin arasında yaratılmalıdır (Nida, 1964a, s. 165).

5. Bulgular ve Değerlendirme

5.1. Nida'nın Eşdeğerlik Kuramı Açısından Emily Dickinson'ın "Hope is the Thing with Feathers" Şiirinin Çevirilerinin İncelenmesi

5.1.1. Nida'nın "devingen eşdeğerlik" prensibi açısından çevirilerin incelenmesi

Kaynak şiir boyunca şair umut kavramını insanların içinde yaşayan bir kuş olarak tasvir ediyor. Bu kuş, hiç ara vermeden sürekli öten bir kuş. Şair, metaforlar ile kuşun fırtınada bile ötmekten vazgeçmediğini anlatıyor. Şairin yanından hiç ayrılmayan bu kuş en zor koşullarda bile ondan bir kırıntı dahi istemiyor. Şiirin bu basit özetinden yaklaşıldığında aşağıda Tablo 1'de incelenen üç çeviri de okuyucuya aynı mesajı iletmektedir. Üç çeviride de umut metaforik bir şekilde kuş simgesiyle anlatılmaktadır. Kuşun her ne koşulda olursa olsun yılmadan öttüğü, şairin umudunu kaybetmediği mesajı üç çeviride de iletilmektedir. Her bir çeviriyi birbirinden bağımsız özetlediğimizde aynı ya da yaklaşık anlamlı cümlelere ulaşabiliriz. Her biri okunduğunda gerçekçi, betimsel mesajı iletmektedir.

Çevirilerde kaynak şiirin balad türüne sadık kalınarak lirik, duygulu, masalımsı özellikler korunmuştur. Nida'nın devingen eşdeğerlik prensibinde kaynak metindeki tüm sözcükler aynı şekilde erek metinde yer almak zorunda değildir. Nida'ya göre devingen eşdeğerlik amaçlayan bir çeviride kaçınılmaz olarak birçok biçimsel düzenleme yapılır çünkü "hem biçimsel pasta alıp hem de dinamik şekilde yiyemeyiz. Birinden fedakarlık yapmalıyız" (Nida, 1964a, s. 170). Burada önemli olan etkidir. Kaynak dilde kaynak metin okurda hangi etkiyi yaratıyorsa erek dilde de erek metin aynı etkiyi yaratmalıdır. Bu açıdan bakıldığında üç çevirinin de kaynak şiirin kaynak dilde yarattığı etkiyi erek dilde yarattığından emin olabiliriz. Kaynak eserin verdiği mesajı aktarmak için sözcüklerin hedef dildeki birebir karşılığında ödün vermeden, aynı mesajı iletme çabası her üç çeviride de görülmektedir. Erek dilde yeniden üretilen eserde sözcük seçimleri bazen hece

sayısını ve uyak düzenini tutturmak için aynı anlama gelen farklı kelimeler ile değiştirilmiştir. Örneğin, kaynak şiirin 3. dizesindeki "the tune" Özpallabıyıklar tarafından "ezgi", Kayahan tarafından yapılan çevirilerde "nağme" ve "melodi" şeklinde ifade edilmiştir. 5. dizedeki "Gale" sözcüğü özel isim olma özelliğini koruması için Özpallabıyıklar tarafından "Bora" olarak çevrilmiştir. Kayahan ise hece sayısı tutturmak için "Fırtına" olarak çevirmiştir. 10. dizedeki "strangest" sözcüğü, Özpallabıyıklar tarafından "en yabancı", Kayahan tarafından ise "en yeni" ve "en uzak" olarak çevrilmiştir. 11. dizedeki "Extremity" sözcüğü, Özpallabıyıklar tarafından "Cefa", Kayahan tarafından ise "Sıkıntı" ve "en zor zamanda" olarak çevrilmiştir. Çevirilerdeki bu sözcükler biçimsel eşdeğerlik sağlamak amacıyla farklılık gösterse de anlam olarak veya iletilen mesaj olarak farklı değildir.

Emily Dickinson	Selahattin Özpallabıyıklar	Selvin Kayahan	
		Bıçımına göre / Sözcüğüne Göre / Bıçımsel Eşdeğerlik	Anlamına Göre /Etkisine Göre /Devingen Eşdeğerlik
"Hope" is the thing with feathers –	"Umut" o tüylü şeydir -	"Umut" o şey işte tüylü -	"Umut" ruha tünemiş
That perches in the soul -	Ki ruha tüner	O, ruhta tüneyen -	Hiç ama hiç durmadan
And sings the tune without the words -	Ve şakır durur sözsüz bir ezgiyi -	Ve sözsüz nağme şakıyan	Sözsüz melodiyi şakıyan
And never stops - at all -	Ve hiç durmaz – hep öter -	Asla bitirmeden	Tüylü şeydir
And sweetest -in the Gale- is heard -	Ve – Borada - en tatlı - duyulur sesi -	Ve en hoştur - Fırtınada –	En tatlısı fırtınada duyulur
And sore must be the storm -	Fırtına nice şiddetli olmalı -	Ve sertse fırtına -	Şiddetli bir fırtına olmalı ki
That could abash the little Bird	Ki yıldırın bunca insanı ısıtan	utançtır bu minik Kuşa	Birçok kişiyi ısıtan
That kept so many warm -	Bu küçük Kuşu -	Bunca ısıtınca -	Bu küçük Kuşu mahçup edebilsin
I've heard it in the chilliest land -	En soğuk ülkede işittim onu -	En soğuk ülkeden duydum -	En soğuk ülkede duydum
And on the strangest Sea -	Ve en yabancı Denizde -	en yeni Denizden -	Ve en uzak Denizde
Yet - never - in Extremity,	Ama – ne Cefalar çekti de - yine	Oysa – asla – Meseleden,	Yine de en zor zamanda bile,
It asked a crumb - of me.	İstemedi – tek kırıntımı bile.	Dilenmedi benden.	Asla benim bir kırıntımı istemedi.

Tablo 1: Emily Dickinson'a ait İngilizce şiir ve Türkçe çevirileri

5.1.2. Nida'nın "biçimsel eşdeğerlik" prensibi açısından çevirilerin incelenmesi

Nida için biçimsel eşdeğerlik hem biçim hem de içerik açısından mesaja odaklanır. Bu tür bir çeviride şiirin şiir olarak, cümlelerin cümle ve kavramın kavram olarak çevirilmesi üzerinde durulmalıdır. Biçimsel eşdeğerlik çevirisi birçok biçimsel unsuru yeniden yaratmaya çalışır (Nida, 1964, s. 165). Bunu yaparken dilbilimsel yapılar, kelime kullanımındaki tutarlılık ve kaynak içerikteki anlamlar gibi bazı biçimsel unsurlar yeniden üretmeye çalışılır. Dilbilgisel yapıları yeniden üretmek arasında isimleri isimle, fiilleri fiil ile çevirmek, tüm cümleleri ve deyimleri olduğu gibi (bölmeden, uyarlamadan) tutmak ve noktalama, paragraf araları ve şiirde girintiler gibi tüm biçimsel göstergeleri korumak olabilir. (Nida, 1964a, s. 165). Şiir çevirisinde düzyazıya göre daha fazla biçimsel düzenleme yapılır. Estetik açıdan da yaklaşıldığında belli ritmik kalıplar başka kalıplar ile değiştirilebilir. Bu nedenle en kabul gören bazı kafiyeli şiir çevirileri serbest nazım kullanılarak başarılmıştır (Nida, 1964a, s. 170). Şiirde ses efektleri ve uyaklı olsun olmasın ritmik konuşma sesleri çok az ihtimalle yeniden üretilebilir. Diller kullandıkları sesler ve bu kullanımlara yükledikleri değerler açısından farklılık gösterdiğinden bir dildeki ses efektinin diğer bir dilde eşdeğer veya aynı şekilde taklit edilmesi tamamen tesadüfidir (Nida, 1964a, s. 176). Şiirde olduğu gibi mesajı birimlere bölerek iletmeye çalışıldığında çevirinin içeriğinin eşdeğer olması nadiren gerçekleşir. Bu şiirsel yapının farklı dillerde oldukça çeşitli olması nedeniyle şiir çevirisinde biçimsel eşdeğerlik gözardı edilerek devingen eşdeğerlik için uğraş verilmelidir. Ayrıca, şiirin asıl amacı günlük gerçeklerden ziyade hislerin aktarılmasıdır. Bu nedenle, çevirmen aynı duyguyu açığa çıkarabilen bir başka şiir yaratma konusunda kendini özgür hissetmelidir (Nida, 1964a, s. 177). Çeviri eleştirisinde devingen ve biçimsel eşdeğerlik açısından üç önemli kritere bakılmalıdır. Bunlar: 1. iletişim sürecinin etkili olması, 2. mesajın anlaşılabilirliği ve 3. etkinin eşdeğerliği (Nida, 1964a, s. 182).

Emily Dickinson'ın "Hope is the Thing with Feathers" şiiri biçimsel olarak uyak düzeni, ses efekti, hece sayısı, noktalama işaretleri ve edebi söz sanatları açısından incelenecektir. Kaynak şiir ABCB / ABAB / ABBB uyak düzenindedir. Tablo 2 'de görüldüğü üzere şiirlerde dizelerin son sözcükleri incelendiğinde Özpalyabıyıklar'ın *Umut o tüylü şeydir* şiiri ABCB / ABCD / ABCC uyak düzenindedir. Şiir ve balad olma özelliğini koruduğu için biçimsel eşdeğerliğini korumuş, ancak uyak düzeni yeniden üretilememiştir. Bağımsız değerlendirildiğinde bir balada uygun uyak düzeni vardır ancak kaynak şiirdekiyle birebir örtüşmemektedir. Kayahan'ın biçimsel eşdeğerliğe göre yaptığı çeviride uyak düzeni kaynak şiirdeki ABCB / ABAB / ABBB uyak düzeniyle aynıdır. Kayahan'ın devingen eşdeğerliğe göre yaptığı çevirideyse herhangi bir uyak düzenine uyulmamıştır. Kaynak şiirin uyak düzenini yeniden üretme çabasına girilmemiştir.

Her ne kadar çevirilerde uyak düzeni eşdeğer tutulmaya çalışılsa da şiirdeki ses efektini korumak mümkün olmamıştır. Böyle bir yeniden üretim olsaydı bile rastlantısal olacaktı. Kaynak dildeki sözcüğün bir başka sözcük ile uyaklı olarak kullanılması ve o sözcüklerin

okunuşları veya son hecelerindeki harfler ile uyumlandırılmaları bir ses efekti yaratmaktadır. Kaynak şiirin son dördlüğündeki sea / extremity/ me sözcükleri ses ile uyaklandırılmıştır. Aynı uyak düzeni bu üç çeviriden yalnızca bir tanesinde yeniden üretilmiştir. Selvin Kayahan'ın biçimsel eşdeğerliğe göre yaptığı çeviride aynı dördlükte son üç dizede denizden / meseleden / benden sözcükleriyle uyak düzeni sağlansa da kaynak dildeki ses efekti yeniden üretilmemiştir.

Emily Dickinson (1830-1886)	Selahattin Özpalabıyıklar	Selvin Kayahan	
		Biçimine göre / Sözcüğüne Göre / Biçimsel Eşdeğerlik	Anlamına Göre / Etkisine Göre /Devingen Eşdeğerlik
A ... feathers	A ... şeydir	A ... tüylü	... tünemiş
B ... soul	B ... tüner	B ... tüneyen	... durmadan
C ... words	C ... ezgiyi	C ... şakıyan	... şakıyan
B ... all	B ... öter	B ... bitirmeden	... şeydir
A ... heard	A ... sesi	A ... Fırtınada	... duyulur
B ... storm	B ... olmalı	B ... fırtına	... olmalı ki
A ... Bird	C ... ısıtan	A ... Kuşa	... ısıtan
B ... warm	D ... Kuşu	B ... ısıtınca	... edebilsin
A ... land	A ... onu	A ... duydum	... duydum
B ... Sea	B ... Denizde	B ... Denizden	... Denizde
B ... extremity	C ... yine	B ... Meseleden	... bile
B ... me	C ... bile	B ... benden	... istemedi

Tablo 2: Şiirlerdeki uyak düzeni

Tablo 3' te verilen şiirlerdeki dizelerin hece sayısına göre, kaynak şiirde ritmik uyum yakalamak amacıyla 1 ve 3. (tek) dizelerde toplam 8 hece vardır. 2. ve 4. (çift) dizelerde ise 6 hece vardır. Kayahan'ın biçimine göre yaptığı çeviride kaynak şiirdeki ile aynı şekilde tek mısralarda 8 hece, çift mısralarda 6 hece kullanılmıştır. Hece sayısı birebir örtüşmektedir. Kaynak şiirdeki mesajın etkisini aynı şekilde sürdürmek için eşanlamlı sözcükler kullanılmış

fakat hece sayısını anlamına göre uydurabilmek için sözcük sayısı değiştirilmiştir. Balad biçimi açısından değerlendirildiklerinde Özpabalıyıklar'ın çevirisinde ve Kayahan'ın devingen eşdeğerlik sağlamak için yaptığı çeviride sadece mısra sayıları örtüşmektedir. Biçem, hece sayısı açısından korunmamıştır, bütünüyle eşdeğer değildir.

Emily Dickinson (1830-1886)	Selahattin Özpabalıyıklar	Selvin Kayahan	
		Biçimine göre / Sözcüğüne Göre / Biçimsel Eşdeğerlik	Anlamına Göre / Etkisine Göre /Dvingen Eşdeğerlik
8	7	8	7
6	5	6	7
8	11	8	9
6	7	6	4
8	12	8	11
6	11	6	11
8	12	8	8
6	5	6	11
8	11	8	8
6	8	6	7
8	11	8	10
6	11	6	13

Tablo 3: Dizelerdeki hece sayıları

Kaynak şiirdeki noktalama işaretleri kullanımı Özpabalıyıklar'ın çevirisinde ve Kayahan'ın biçimsel eşdeğerlik açısından yaptığı çevirilerde korunmuş, aynı şekilde kullanılmıştır. Dickinson'ın vurgu yaratmak için kullandığı kısa tireler, özel isimleri ifade etmek için kullandığı tırnak işaretleri ve büyük, küçük harfler erek dilde de yeniden kullanılmıştır. Ancak, Kayahan'ın devingen eşdeğerlik prensibine uygun şekilde kaynak

eserdeki etkinin aynısını yaratmak açısından yaptığı çeviride noktalama işaretleri yeniden üretilmemiştir.

Söz sanatları açısından incelendiğinde kaynak eserde ilk harflerin tekrarı ile başvuru aliterasyon (ses tekrarları) çeviri eserlerde uygulanılmaya çalışılsa da hiçbir çeviride şiir ile eşdeğer olmamıştır. Şiir okurken hissedilen ritim ve müzik korunamamıştır. Kaynak şiirde 3. dizedeki "withouth the words", 6. dizedeki "sore must be the storm", 10. dizedeki "strangest sea" ile yaratılan aliterasyon çeviri eserlerde hiçbir dizede yakalanamamıştır.

Kaynak eserdeki ulantı (bir cümledeki iki farklı mısra da anlatılması), metafor (umut ve kuş), anafor (birden çok mısranın "ve" ile başlaması) Özpallabıyıklar'ın çevirisinde ve Kayahan'ın biçimsel eşdeğerlik prensibine göre yaptığı çevirisinde yeniden üretilmiştir. Kayahan'ın biçimine dikkat etmeden yaptığı çeviride ise bu araç yeniden üretilmeye çalışılmadığı için bu bağlamda incelenmemiştir.

Tablo 4'te gösterildiği üzere kaynak eserde başvuru toplam 8 tane olmak üzere 5 "and" ile 3 "that" sözcüklerinin yinelenmesiyle başvuru aliterasyon sanatı tabloda yeniden üretilmiştir. Özpallabıyıklar kaynak eserdeki "that" sözcüğünü "ki" ile tekrarlamış, "and" sözcüğünü de "ve" ile tekrarlamıştır. 8 tanesinden 1 "and" ve 1 "that" olmak üzere toplam 2 sözcük tekrarı yapılmamıştır. Tekrar edilen sözcüklerin kullanıldığı dizeler de kaynak eserdekiyle aynıdır. Kayahan'ın çevirisinde ise sadece "and" sözcüklerinin tekrarı "ve" sözcüğü ile yapılmıştır. 5 "and" sözcüğü 3 "ve" sözcüğü ile yenilenmiştir, "that" sözcükleri çevrilmemiştir. Burada Kayahan "ve" ile "ki" sözcüklerini karşılık geldikleri dizelere ekleyebilir ve dizelerin anlamını bozmayacak bu kelimeleri de çeviriye ekleyerek aliterasyon yapabilir. Ancak, o durumda hece sayısının eşdeğerliği bozulacağından bu aracı yeniden üretmektense şiirin ritmine hizmet eden hece sayısını eşdeğer çevirmeyi tercih etmiştir. Özpallabıyıklar'ın çevirisine bakıldığında ise hece sayısı kaynak eserdeki hece sayısının oldukça üzerinde olduğundan ötürü, hece sayısı açısından bir kaybı ya da kazancı olmayacağı için aliterasyon yöntemi uygulanmıştır.

Emily Dickinson (1830-1886)	Selahattin Özpallabıyıklar	Selvin Kayahan
"Hope" is the thing with feathers –	"Umut" o tüylü şeydir -	"Umut" o şey işte tüylü -
That perches in the soul -	Ki ruha tünür	O, ruhta tüneyen -
And sings the tune without the words -	Ve şakır durur sözsüz bir ezgiyi -	Ve sözsüz nağme şakıyan
And never stops - at all -	Ve hiç durmaz – hep öter -	Asla bitirmeden

And sweetest -in the Gale- is heard -	Ve – Borada - en tatlı - duyulur sesi -	Ve en hoştur - Fırtınada –
And sore must be the storm -	Fırtına nice şiddetli olmalı -	Ve sertse fırtına -
That could abash the little Bird	Ki yıldırırsın bunca insanı ısıtan	utançtır bu minik Kuşa
That kept so many warm -	Bu küçük Kuşu -	Bunca ısıtınca -
I've heard it in the chillest land -	En soğuk ülkede işittim onu -	En soğuk ülkeden duydum -
And on the strangest Sea -	Ve en yabancı Denizde -	en yeni Denizden -
Yet - never - in Extremity,	Ama – ne Cefalar çekti de - yine	Oysa – asla – Meseleden,
It asked a crumb - of me.	İstemedi – tek kırıntımı bile.	Dilenmedi benden.

Tablo 4: Şiirlerde tekrar edilen sözcükler

Kaynak eserdeki dizelerin çevirileriyle aynı sırada yer alması iki çeviride de mümkün kılınmıştır. Tablo 4'te görüldüğü üzere sadece Özpalyabıyıklar'ın çevirisinde kaynak eserdeki 8. ve 9. dizeler, tam tersi olacak şekilde 9. ve 8. dizeler olarak çevrilmiştir. Burada çevirmenin İngilizce ve Türkçe'deki dilbilgisi farklılıklarından dolayı mesajı daha doğru iletmek amacıyla bu yola başvurduğu görülmektedir.

Dize	Emily Dickinson	Selahattin Özpalyabıyıklar
7.	And sore must be the storm -	Fırtına nice şiddetli olmalı -
8.	That could abash the little Bird	Ki yıldırırsın bunca insanı ısıtan
9.	That kept so many warm -	Bu küçük Kuşu -

Tablo 5: Kaynak şiirin ve Palabıyıklar'ın çevirisinin 7. 8. ve 9. dizeleri

6. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Emily Dickinson'ın "Hope is the Thing With Feathers" şiirinin Türkçe'ye yapılan çevirileri Eugene Albert Nida'nın eşdeğerlik prensibi açısından incelenmiştir. Özpalyabıyıklar'ın çevirisi İş Bankası Yayınları tarafından yayımlanarak birçok okuyucuyla buluşmuştur. Kayahan ise çevirilerini bu çalışma özelinde çalışmanın amacına yönelik olarak yapmıştır. Palabıyıklar'ın çeviri yaparken belirlediği amacı veya benimsediği prensipler

bilinmemektedir ve çalışmayı etkilememiştir. Bu çalışmada sadece Nida'nın eşdeğerlik prensipleri açısından inceleme, uygulama ve değerlendirme yapılmıştır.

Emily Dickinson'ın şiiri balad türünde olduğu için ritmi ve ses efektleri açısından da değerlendirilmeli ve çevirilerinde bu özellik aranmalıdır. Şair kaynak eseri yaratırken biçimsel özelliklere özen gösterdiğinden eser erek dilde yeniden üretilirken tür, uyak düzeni, dize sayısı, hece sayısı, kullanılan sözcükler, edebi araçlar (tekrar, metafor, aliterasyon, anafor) göz önüne alınmalıdır.

Eugene A. Nida'nın "biçimsel eşdeğerlik" ve "devingen eşdeğerlik" prensipleri incelendiğinde düzyazı ve şiir için farklı yaklaşımları olduğu görülmektedir. Nida şiir çevirisinde biçim korunmaya çalışılırken mesajı/anlamı iletmekte başarısız olduğunu düşünerek, şiir çevirisinde devingen eşdeğerlik için çabalanması gerektiğini söyler (Nida, 1964b, s. 127).

"Bir çeviri metin, kaynak metnin kendi okuyucusunda yarattığı etkinin aynısını erek okuyucularda da yaratabiliyorsa işte o zaman devingen eşdeğerlikten söz edilebilmektedir" (Sarı ve Söylemez, 2022, s.1197). Sonuç olarak, Özpalabıyıklar ve Kayahan'ın çevirilerini hem biçimsel eşdeğerlik sağlanması hem de mesajın iletilmesi açısından devingen eşdeğerlik sağlamış çeviriler olarak değerlendirilmiştir.

Şiir çevirisi diğer edebi türlerle karşılaştırıldığında diğerlerine göre anlamın içerikle olduğu kadar biçimle de iletilmesinin önemini ön plana çıkarır. Kaynak eserin çevirisinde biçim içerikten daha önemli olabilir. Çevirmenlerin eşdeğerlik prensiplerine bağlı kalmaması veya şiir çevirisini biçim ve içerik olarak farklı yönlerden amaç edinmekten öte çevirmenlerin ikisini dengelemeye çalışması önerilir.

Kaynakça

- Bassnett, S. (1992). *Translation, History and Culture*. NY, Routledge.
- Bassnett, S., & Lefevere, A. (1990). *Translation, History and Culture*. London: Printer Publishers.
- Childs, P. ve Fowler, R. (2006). *The Routledge Dictionary of Literary Terms*. Routledge.
- Dickinson, E. (2006). *Seçme Şiirler*. (Selahattin Özpalabıyıklar, çev.) (s.126). İş Bankası Kültür Yayınları.
- Even-Zohar, I. (2004). "The position of translated literature within the literary polysystem", *The Translation Studies Reader*, 2nd edition (Ed. L. Venuti), Routledge, London.
- Felber, S. (2012). Chomsky's Influence on Eugene Nida's Theory of dynamic Equivalence in Translating. E.Werner (Ed.), *Bibelübersetzung als Wissenschaft* (ss. 254-262). Stuttgart.

Franklin, R. W. (1999). *The Poems of Emily Dickinson: Reading Edition*. (s. 140). [Harvard University Press](#), [Belknap Press](#).

Gao, Y. (2023). Analysis of Eugene Nida's Translation Theory. *International Journal of Education and Humanities* 10.1. (ss. 203-206).

Gürçağlar, T. Ş. (2019). *Çevirinin ABC'si*. Say Yayınları, İstanbul.

Jakobson, R. (2012). Çevirinin Dil(bilim)sel Özellikleri Üstüne (Ömer B, Albayrak, çev.) *Çeviri Seçkisi 2: Çeviri(bilim) Nedir?*. Mehmet Rifat (Ed.). (ss. 61-66). Sel yayıncılık.

Mathews, J. (1964). Third thoughts on translating poetry. Brower (Ed.) *On Translation* içinde. (ss. 67-77).

Müldür, F. (2016). Noam Chomsky'de Üretici Dilbilgisi: Derin Yapı ve Yüzey Yapı Ayrımı. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 27, (ss. 59-74).

Nida, E. (1964a). Toward a Science of Translating, with Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating. *American Anthologist* (C.68). doi:10.1525/aa.1966.68.3.02a00440

Nida, E. (1964b). Principles of correspondence. *The Translation Studies Reader*. (2001). Venuti, L. (Ed.). London & New York: Routledge

Nida, E. A. (1991). Theories of Translation. *TTR*, 4(1), 19–32. <https://doi.org/10.7202/037079ar>

Nida, A. E. (2004) Çeviri Süreçleri. (Salman, Y., çev.) *Çeviri Seçkisi 2. Çeviribilim Nedir? Başkasının Bakışı*. (ss. 67-76). İstanbul: Dünya Yayıncılık.

Nord, C. (2018). *Translation as a Purposeful Activity Functionalist Approaches Explained*. London and New York Routledge.

Qinqin, W. ve Mingze, S. (2022). Eugene Nida's "Functional Equivalence" and Harmonious Space of Eco-translation: Differences and Similarities. *The Educational Review, USA*, 6(12), (ss. 837-843). DOI: 10.26855/er.2022.12.007

Sarı, Z. & Söylemez, A. S. (2022). George Orwell'in '1984' romanının iki Türkçe çevirisindeki eğretilmeli ifadelerin norm ve eşdeğerlik temelli betimleyici bir incelemesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), (s. 1191-1207). DOI: 10.29000/rumelide.1074534

Vermeer, H. J. (1996). A Skopos Theory of Translation. (Konar, A. H., çev.) *Çeviride Skopos Kuramı*. (2008). İstanbul: Türkiye İşbankası Kültür Yayınları.

Wang, R. (2023). A Comparative Analysis of Eugene Nida's and Peter Newmark's Perspectives on Cultural Context in Translation. *Journal of Education and Educational Research*, 6(3), (ss. 106-112). <https://doi.org/10.54097/hkm7qj64>

Wu, Y. ve Xu, R. (2011). The Application of Chomsky's Syntactic Theory in Translation Study. *Journal of Language Teaching and Research*, 2, (ss. 396–399). doi:10.4304/jltr.2.2.396-399.